

- ⁴⁶ Там само. – Т. 10. – С. 570.
- ⁴⁷ Там само. – С. 773 – 774.
- ⁴⁸ Там само. – Т. 4. – С. 109.
- ⁴⁹ Там само. – С. 105.
- ⁵⁰ Літопис Самовидця. – К., 1971. – С. 78.
- ⁵¹ Національна бібліотека імені В. І. Вернадського. Інститут рукопису. – Ф. VIII. – № 224/97. – Арк. 646.
- ⁵² Величко Самоил Летопись событий в Юго-Западной России в XVII-м веке. – К., 1848. – Т. 1. – С. 331.
- ⁵³ Грушевський М. Вказ. праця. – Т. 10. – С. 237.
- ⁵⁴ Акты ЮЗР. – Т. 4. – С. 155.
- ⁵⁵ Яковлева Т. Іван Виговський: істина та вимисел // Київська старовина. – 1998. – № 3. – С. 155.
- ⁵⁶ Сергійчук В.І. Армія Богдана Хмельницького. – К., 1996. – С. 230.

Олександр ІЩУК
Київ

СТАТТЯ ЯРОСЛАВА БОГДАНА “МІЖНАРОДНИЙ ОГЛЯД” ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ПОГЛЯДІВ ПІДПІЛЛЯ ОУН НА ЗАКІНЧЕННЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

В ніч з 8 на 9 травня 1945 р. у Берліні було підписано акт про капітуляцію фашистської Німеччини. Виснажлива війна у Європі, що тривала з 1939 року, в яку було втягнуто більшість країн континенту нарешті завершилася.

В цей час у різних частинах Європи і надалі тривали військові конфлікти меншого масштабу. Одним з них була боротьба Організації українських націоналістів (ОУН) та Української повстанської армії (УПА) проти радянської влади на Україні. Ці організації ставили за основну мету створення незалежної української держави.

Яким же чином капітуляція Німеччини, ідеологічне та військове протистояння СРСР та західних держав могло вплинути на історичну долю України? Ці міркування періодично трапляються у матеріалах підпілля ОУН повоєнних років. Одним з них є віднайдений у Державному архіві СБ України документ під назвою “Міжнародний огляд”, автором якого є відомий підпільний публіцист “Всеволод Рамзенко” – Богдан Ярослав Васильович.

У цьому машинописному документі, датованому травнем – червнем 1945 р., перераховуються та аналізуються протиріччя між союзниками, а думки автора, певною мірою, показують ставлення до цих подій з боку підпілля ОУН.

Після капітуляції Німеччини 9 травня 1945 р. між союзним державами намітилися значні розбіжності в поглядах на майбутнє в Європі та світі. Адже це були дві протилежні за ідеологічним спрямуванням світові потуги: комуністична (СРСР) та західно-демократична (Англія, США та інші країни).

Перш за все слід відзначити, що автор – сучасник подій – не вважає події 9 травня несподіваними, а називає їх закономірними, оскільки німецька армія давно програла війну і її капітуляція була лише справою часу. Водночас свято Перемоги, яке відбулося у Москві, він вважає передчасним.

На відміну від тогочасної радянської преси, яка в першу чергу звеличувала переможців – Червону армію, автор головну увагу приділяє аналізу протиріч між СРСР та західними країнами. Цілоком очевидно, що основною причиною такого підходу є те, що він, проаналізувавши пресу та радіоповідомлення, не вірить офіційним радянським заявам про завершення війни. Зокрема, він доволі детально аналізує протиріччя між союзниками щодо питання про устрій майбутньої Польської держави та спірну італійсько-югославську територію навколо м. Трієст і доходить до висновку, що за такої конфліктної ситуації не дуже хочеться вірити у остаточне закінчення війни в Європі.

Автор переконаний, що військовий конфлікт між Англією, США та СРСР за вплив в світі цілоком ймовірний. Огляд написаний скоріше у інформативному, ніж у пропагандистському стилі, і автор розглянувши факти непорозуміння та протиріч між союзниками допускає, що в майбутньому можуть статися великі події, як то нова війна в Європі. Богдан Я.В. особливо наголошує на симпатіях переможених німців до США та Англії, їх побоювання радянської комуністичної системи. Країни-союзники, подолавши сильного спільного ворога – Німеччину – тепер зіштовхнулися у боротьбі за відстоювання власних інтересів.

Таку детальну увагу з боку автора до протиріч між СРСР та західними країнами можна пояснити сподіваннями значної частини українських націоналістів на продовження війни в світі, наприклад між Англією та СРСР, у якій були б шанси здобути незалежність України. Це цілоком природно. Адже чимало учасників ОУН та УПА розуміли, що у випадку припинення Другої світової війни і миру між СРСР та західними країнами українському підпіллю доведеться самотужки, без зовнішньої допомоги, вести боротьбу з переважаючими силами радянської влади. Неважко зрозуміти, що така боротьба мала б значно менше шансів на успіх, аніж у випадку спільного “походу” західних країн проти “світової загрози комунізму” – СРСР.

До того ж світова історія показує, що незалежність країни завжди легше здобути під час значних військових конфліктів або політичних конфронтацій за участю великих світових країн. Прикладом може бути створення Польської держави та Фінляндії у 1918 р., а в українській історії ХХ століття – Українська Народна республіка та Західноукраїнська Народна республіка. Варто пригадати і той факт, що спроба проголосити створення Української держави 30 червня 1941 р., в якій активну участь брала ОУН(б), також припадає на початок війни між Німеччиною та СРСР.

Зважаючи на зацікавлення учасників ОУН та УПА подіями в світі, автор детально викладає факти конфліктів. Очевидно його завданням, як пропагандиста, було те, щоб читачі “огляду”, ознайомившись з ним, не втрачали надії на припинення війни, і сподівались на те, що західні країни не залишать СРСР у спокої, оскільки його політика є серйозною небезпекою для існування демократії в світі. Таким чином, “огляд” повинен був укріпити бойовий дух учасників ОУН та УПА та їх сподівання в тому, що проти їх головного ворога – СРСР налаштовано також чимало інших закордонних країн, які у разі війни з комуністами підтримуватимуть український національно-визвольний рух а також боротьбу інших поневолених народів СРСР – Литви, Естонії, Латвії, Білорусії тощо.

Проте в головному прогнозі автор все ж помилився. Широкомасштабної військового протистояння між СРСР та західними країнами не відбулося. Все обмежилось локальними конфліктами та тривалим періодом ідеологічної “холодної війни”.

Насамкінець коротко про біографію автора “Міжнародного огляду”. Богдан Ярослав Васильович народився 10 грудня 1915 році у селі Розділ, Миколаївського району, Дрогобицької області в родині ремісника. Його батько, Богдан Василь Васильович (1888 – 1940) ремонтував взуття, працював переважно вдома. З 1921 року Богдан Я.В. навчався в початковій школі, а після переїзду батьків до с. Войнилів на Станіславщині продовжував навчання там.

Навесні 1930 року Богдан Я.В. закінчив сім класів народної школи у Войнилові та до 1933 року працював разом з батьком в його майстерні. Окрім того у 1932 – 1933 рр. він брав приватні уроки та продовжував вчитися, а восени 1933 року вступив до польської гімназії в м. Рогатин. Згодом, в 1934 р., зважаючи на те, що його батьки не змогли оплатити навчання в гімназії, Богдан Я.В. перейшов вчитись в приватну українську гімназію в Рогатині, яку закінчив в 1936 році, після чого ще два роки працював в майстерні у батька.

Восени 1938 року Богдан Я.В. вступив на філологічний факультет Львівського університе-

ту, де навчався до червня 1941 року. Однак закінчити навчання він не зміг через початок війни між СРСР та Німеччиною і окупацію України німецькими військами.

З осені 1941 і до березня 1944 року Богдан Я.В. працював викладачем математики та іноземних мов у Войнилівській народній школі, паралельно був головним бухгалтером Войнилівського маслозаводу.

Після повернення радянської влади на територію Західної України у 1944 році, Богдан Я.В. вступив до ОУН, перейшов на нелегальне становище і з березня до червня 1944 року працював у референтурі пропаганди Калуського окружного проводу ОУН. Керівником цієї референтури був підпільник “Аскольд”, який власне і запропонував Богдану займатися пропагандистською та літературною діяльністю в ОУН. До травня 1944 р. Богдан Я.В. переховувався в селі Станьків в будинку одного селянина, де слухав радіо та складав зведення – так звані радіоновини, які розмножувалися та розповсюджувалися серед населення та в підпіллі ОУН.

Мати Богдана Я.В. – Богдан Марія Іванівна (1896 р.н.), а також його дві сестри – Дарка (1923 р.н.) та Оксана (1929 р.н.) і брат Любомир (1928 р.н.) того ж року були виселені у віддалені регіони Радянського Союзу, ймовірно через те, що радянській владі стало відомо про його участь в підпіллі ОУН.

З червня 1944 по травень 1945 року Богдан Я.В. працював у референтурі пропаганди Станіславського обласного проводу ОУН. В цей час він продовжував писати та редагувати різні статті, інформаційні бюлетені, які видавалися підпіллям.

З середини 1945 по травень 1950 року Богдан Я.В. працював у складі крайового проводу ОУН “Захід – Карпати” публіцистом, обіймав посаду заступника референта пропаганди цього проводу. Тоді ж ним було написано кілька статей і брошур, наприклад, “Чому ми за Українську Самостійну Соборну Державу?”, які масово тиражувалися у підпільних друкарнях та розповсюджувалися серед населення та учасників ОУН. Також він брав участь у підготовці та редагуванні журналів і листівок, які видавалися Карпатським крайовим проводом ОУН.

З серпня 1950 і по жовтень 1951 року Богдан Я.В. за розпорядженням крайового проводу ОУН працював на посаді референта пропаганди Дрогобицького окружного проводу ОУН. За час перебування в ОУН він користувався організаційним псевдонімом “Всеволод” та літературним – “Всеволод Рамзенко”.

19 жовтня 1951 року Богдан Я.В. був заарештований співробітниками Управління МДБ УРСР по Дрогобицькій області. Він був затриманий у бункері під час проведення чекістсько-військової операції в лісі біля хутора Лавки та села Новий Кропивник, Підбужського району, Дрогобицької (нині – Львівської) області. У бункері Богдан Я.В. знаходився з товаришем по підпіллі. Під час його захоплення “Корнило” – Савчук Василь Лук’янович, референт пропаганди Підбужського районного проводу ОУН, був вбитий. У Я. Богдана при затриманні було вилучено: автомат ППС, пістолет “ТТ”, 68 патронів та значна кількість особистих рукописів та націоналістичної літератури.

За вироком Військового Трибуналу Прикарпатського військового округу від 28 листопада 1952 року Богдан Я.В. був засуджений за ст.ст. 54-1 “а”, 54-8, 54-11 КК УРСР до найвищої міри покарання – розстрілу. Вирок було виконано 10 лютого 1953 року.

29 серпня 1995 року прокуратура Львівської області згідно із ст. 1 Закону України від 17 квітня 1991 року “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” реабілітувала Богдана Я.В. за відсутністю сукупності доказів, підтверджуючих обґрунтованість притягнення до кримінальної відповідальності.

Стаття Я. Богдана “Міжнародний огляд” під псевдонімом Всеволод Рамзенко публікується мовою оригіналу за сучасним правописом зі збереженням особливостей стилю автора.

МІЖНАРОДНИЙ ОГЛЯД

Капітуляція Німеччини, яка відбулася вночі з 8 на 9 травня ц.р. не принесла зі собою нічого цікавого, несподіваного чи непередбаченого. Властиво, вона тягнулася вже від довгих місяців у той спосіб, що цілий ряд німецьких армійських угруповань, менших або більших, здавалися англо-американському командуванню /напр[иклад] італійський фронт/. Після відписання цього “смертного присуду” для німецької третьої гітлерівської імперії небагато вже німецьких частин мало ще капітулювати /понад 1 мільйон/. Хіба, що здалися формально також німецькі залоги, порозкидувані ще по різних, навіть дуже далеких, опірних пунктах у запіллї ворожого їм фронту. Так здались англійцям чи американцям залоги в Норвегії, Данії, у французьких портах, на островах Егельського* моря і островах Ла-Манша; здалось також советам т[ак] зв[ане] курляндське угруповання у західній Латвії. Були ж знову армійські з'єднання, які мимо проголошення капітуляції і заклику німецького командування здаватись усім, продовжували ставити опір советським військам і старались маневрувати так, щоб таки попасти до американців чи англійців /армії в Чехії й Австрії/. І взагалі всі німецькі частини старались усіма силами добитись бодай того, щоб попасти в полон до аліантів, а не до большевиків. Таким чином також усі морські одиниці, так воєнно-морської як і торговельної флоти опинились у англійських портах. Це саме відноситься також до членів німецького уряду, достойників гітлерівської партії, німецького генерального штабу і керівників німецької великої промисловості; всі вони, за малими виїмками, що попали у руки большевикам, або вивтікали за кордон, попались до англо-американців. Герінг, Деніц, Кайтель, Гудерян, Кассельрінг, Кронпринц Карл-Август, фон Павен, Лай, Дітмар, Крупп і багато інших. Про Гітлера, Геббельса, Бормана і деяких інших говорять, що поповнили самогубство, або померли, але це ще непевне. Німецький уряд і армію очолює тепер гросадмірал Деніц, який зі своїм штабом перебуває також на території, окупованій англійцями, а саме в Фленсбургу на німецько-данському кордоні.

Ці проаліантські “симпатії” серед німецької армії і верховодів німецького уряду та партії сильно не в смак Сталіну: Це для нього свого рода поличник. Також те, що про капітуляцію договорилося німецьке командування властиво з аліянтами, а приявність при підписуванні акту капітуляції маршала Жукова була тільки формальністю, доводить Сталіна до скаженості. Але факт є фактом. Не врятує ситуації і большевицька пропаганда, яка досить голосно, може навіть заголосно, кричить, що це підступна, злочинна, підла робота, й що вона має за ціль довести до роз'єднання у таборі “союзників”, навіть – до “третьої” війни в Європі. Цікаво, що в останнім часом не говориться вже більше в большевицькій пропаганді, як колись говорилося, про непорушність, міцність, стійкість, незнищеність співдружби між “світовими керівними великодержавами”, тобто між Англією і Америкою з одного боку і Сов. Союзом – з другого. При тому всьому большевицька пропаганда й у себе вдома й за кордоном форсує клич покінчити якнайскорше дорогою наглих судів з німецькими воєнними злочинцями, як це вже зроблено з Мусулінієм; та англо-американцям чомусь у цім випадку зовсім не спішно.

Противно, вони поводяться з цими “воєнними злочинцями”, “бандитами”, “запеклими націстами”, “лютими імперіалістами”, “паліями війни”, як з людьми, що більше, англо-американська преса поміщує цілий ряд статей з розмовами своїх кореспондентів із представниками нового німецького уряду, в якого склад входять, крім Деніца, е чотирьох міністрів /Шпеер – бувший мін[істр] озброєння/, Бакке – б. мін. скарбу, зараз – зак[ордонних] справ та з представниками німецького генерального штабу. Із тих інтерв'ю і прес-конференцій довідуємося /і Сталін також/, що “німецька армія і зброя ще пригодяться для боротьби проти Сов. Союзу”, – як висловився фельдмаршал Кессельрінг, б[увший] командувач нім[ецькою] армією в Італії; або: “шкода, що англійці не заключили сепаратного /віддільного/ миру з Німеччиною вже давно, бо це було б дало змогу розбити Сов. Союз ще в грудні 1944 р.”, як висловився б[увший] шеф нім[ецького] ген[ерального] штабу Гудеріян. Ясно, що такі заяви – це може навіть щось

* Так в тексті, вірно – Егейського.

більше, як “намагання німецьких генералів вбити клин між великими союзними державами”, – як зараз б’є на тривогу большевицька пропаганда. Тим більше, що ці думки мають попертя з боку не лише деяких англо-американських журналістів, але й цілого ряду американських промислових магнатів і мільйонерів, які недавно своїми мільйонами підсичували війну з Гітлером. Це все, очевидно, ніяк не може дозволити спокійно спати Сталіну і його кліці. Чи це лише політична гра аліянтів, якою вони думають примусити Сталіна зректися деяких здобутих ним позицій, чи дійсно вступна пригравка до нової воєнної коломийки на європейському континенті – сьогодні це рішення важко.

Тим часом у Москві з цієї невиразної ніби-капітуляції Німеччини зробили великий празник, якесь “свято перемоги”, стрілили собі на ту ю інтенцію аж із тисячі гармат й аж тридцять разів. Сталін у своєму “зверненні до народів ССРСР” заявив, супереч своїй пропаганді, і ще дечому, що “війна в Європі закінчена” і що “віковічна боротьба слов’янських народів /читай російського імперіялізму – ред[актор]/ закінчилась перемогою над німецьким загарбником”. Але, хоч війна в Німеччині закінчена, мимо того Сталін каже своїм куклам з “верховної ради” схвалити 140 мільярдів руб. на воєнні потреби в 1945 р., друге стільки – на “на одне господарство”, що значить: на продукцію воєнних машин, літаків, танків, гармат і ін. боєприпасів. Крім того сягає Сталін дорогою “добровільного” грабунку понад 28 мільярдів руб[лів] на “четверту воєнну позику”. Поза тим всіма можливими шляхами ідуть на Захід безнастанні транспорти воєнних машин та боєприпасів, в цілому в ССРСР проводиться також досить багатомовну мобілізацію всіх роджень чоловічого населення між 17 та 35 роками життя, всіх народжень у 1929 р. і реорганізацію народжених у 1930 р. Чи це має бути початок “майоріння великого прапора між народу в Європі”. І початок мирного періоду розв’язу. Не виходить хоч куди. Як звичайно, балакається одне, а робиться друге, щось зовсім протилежне, по рецепті всіх знах у історії абсолютистичних тиранів “не говорити того, що робиться, і не робити того, що говориться”. А на бюджети й позики Сталіна Черчіль відповідає перед світом так: “Безперечно ми /Великобританія/ знаходимось зараз у більш сприятливому становищі для того, щоб упоратись з проблемами і небезпеками майбутнього, ніж 5 років тому”. Та ще, що з 3 мільйонами американських військ виїде з Європи на Далекий Схід проти Японії не зараз, а аж через дев’ять місяців. “Всі тягарі і клопоти Англії ще далеко не скінчені, бо ще треба забезпечити в Європі гарантії свободи і демократії” /виступ Черчіля по радіо 13.5.45 р./.

Тим часом конференція в Сан-Франціско продовжує працювати, тобто радити, проектувати і оформлювати остаточно поодинокі глави статуту нової “Міжнародної організації Безпеки”. З огляду на те, що найбільш принципові дискусії закінчилися, а робота опинилась у виключно редакційній стадії, голови деяких делегацій, н[а]пр[иклад], Іден і Етлі /Великобританія/ та Молотов /СРСР/, а потім і Стетеніус покинули конференцію й вернулись до своїх столиць. Пояснити можна все і завсігди так, як хочеться. Натомість Ідена викликали в Європу “події на європейському континенті, які привертають до себе основну увагу” /“Рад[янська] Укр[аїна]” від 13.5.45 р./.

Передбачається, що конференція в Сан-Франціско триватиме ще з тиждень – два.

Про дальші дуже яркі загострення в таборі “союзників” та про те, що лютнева Кримська конференція розв’язала квестію остаточного розгрому Німеччини, але ні на волосок не посунула вперед проблем поневолених націй, головно тих, що попали з-під німецької окупації в большевицьку, – про це все свідчить, н[а]пр[иклад], найсвіжіші польські “непорозуміння”. На початку цього місяця у британському парламенті, радіо і пресі, а також на прес-конференціях в Сан-Франціско піднявся голосний шум і крик про те, що сталось із заступником прем’єра польського лондонського уряду – Янковським, колишнім головнокомандуючим Польської Армії Крайової /підпільної/ – ген[ералом] Окуліцьким і ще з 16 видатними представниками польського народу, які йшли на зустріч з советськими властями, щоб договоритись про створення нового уряду в Польщі, як було умовлено на конференції в Криму. Сталін відповів на це “спростуванням” ТАСС-а мовляв, неправдою є, будь-тоби ми /большевики/ ув’язнили 16 представників польського народу – ген[ерала] Окуліцького і компанію, але правдою є, що ми схо-

пили польських диверсантів у числі 16 з ген[ералом] Окуліцьким на чолі. Стара як світ большевицька логіка: і не ув'язнили, і ув'язнили. Цей новий, дуже не демократичний крок Сталіна був причиною до того, що всі переговори між аліянтами і большевиками на тему створення нового польського “тимчасового уряду Національної єдності” було зірвано, – як заявив на прес-конференції мін[істр] Іден. Крім того в советській пресі появився лист кореспондента лондонської газети “Таймс” – Р. Паркера до Сталіна в якому просто заявляється, що арешт 16-ти польських демократичних лідерів /керівників/ – це підірвання віри в заходи пороблені в Криму і що без цих лідерів створення нового польського уряду – неможливе. Хоч ці лідери демократи і тішаються якнайглибшим довір'ям британського уряду, однак Сталін їм ніяк не довіряє і воліє, хоч це й не як демократично, мати їх у себе під ключем, а навіть, чого доброго, відправити їх туди, де вони не будуть загрожувати ні Сталінові ні його політиці, згідно з прийомами “наймудрішої сталінської політики”, “найпередовішої сталінської ідеології, стратегії й тактики”, тобто по-просту скоротити їх на голову. А п. Паркеру Сталін відповів так: “Ген[ерал] Окуліцький і решта таки диверсанти, вони діяли на шкоду Червоній Армії, а чейже британське командування також бореться з диверсією на тилах своїх армій”. Поза тим “ми нічого більше не хочемо, як розв'язати польського питання і то лише на основі Кримських постанов” /розуміється у большевицькому їх розумінні/. Недаром на початку березня ц.р. відомий американський журналіст Уайт писав у часописі “Нью-Йорк Таймс”, що “виконання постанов кримської конференції залежить у великій мірі від їх інтерпретації” /пояснення/. Так і зараз: британці розуміють розділ VI-ий Кримської декларації /відносно Польщі/ по-своєму, Сталін – по-своєму. Хай і так. Поживем – побачим.

Але справа в чому іншому, багато важнішому. До цього признався Сталін у тій же відповіді кореспонденту “Таймс-а”. Сталін боїться, що коли в польському уряді і взагалі до керми і польській державі дійдуть не його агенти, а прихильники співпраці зі західними демократіями, тоді Польща станеться не “навіки подруженою з народами Сов. Союзу”, а “санітарним кордоном”, якого вістря буде спрямоване проти цього ж Сов. Союзу. Це означало б загородження шляху на Захід сталінському імперіалізму. Це було б так, як у 1939 р., коли то Польща не схотіла пропустити большевицьких армій через свої землі на Німеччину /промова денна в палаті громад 3.3. 45 р./ І тому це “польське питання” “поре без ножа” Сталіна, коли він довідується, що в Англії у польському уряді доходять до голосу знову такі люди, як ген[ерал] Соснковський і Бур-Коморовський. При тому ген[ерал] Соснковський усунений на виразне жадання Ідена у жовтні 1944 р. за те, що дозволив собі у зв'язку з варшавським повстанням сказати кілька неприємних слів на тему політики Сталіна – цей сам Соснковський має сьогодні обняти пост прем'єра в польському еміграційному уряді. Генерал Бур-Коморовський, що керував польським повстанням у Варшаві в серпні – вересні 1944 р., обіймає наново пост головнокомандуючого усіх польських збройних сил /і в Англії і в краю/. Міністром військових справ у реорганізованому польському еміграційному уряді має бути ген[ерал] Андерс. Всі ці особи – це, по думці Сталіна і його пропаганди, “реакціонери”, “сенатори” і... бувші агенти Гітлера. Коли крім цього польська армія в Великобританії зростає з дня-на-день, поповнюючись визволеними з німецьких таборів праці поляками, і начисляє уже сьогодні около півмільйона чоловік проти 150 тисяч на початку ц.р.; коли польські газети, що виходять в Англії, говорять явно, що польські війська пригтовляються на війну з Сов. Союзом, і що ця війна між Англією й СССР вже незабаром вибухне – нічого дивного, що це так не подобається і непокоїть разом Сталіна.

Під параграф “непорозумін” між “союзниками” треба підтягнути також сильно вже розпалене загострення на тлі окупації Трієсту, Істрії і Своленського* примор'я. Ці терени з мішаним італійсько-хорватсько-словенським населенням, положені між суцільно-італійською і суцільно-хорватською етнографічними територіями, належали до 1932 р., а формально і до сьогодні, до Італії. На початку травня ц.р. війська марш[ала] Тіто, що перебувають під контролем большевицького командування, зайняли ці терени. Англо-американське командування, яке окупувало цілу Італію, уважає, що ці терени належаться також йому і навіть підчеркнуло свою

* Так в тексті. Вірно – словенського.

кровну заінтересованість у тому напрямі. З різних неясних повідомлень відносно цієї справи виходить, що між фельдмаршалом Александером, аліантським головнокомандувачем у півд[енній] Європі та Середземномор'ї і маршалом Тіто було вже давніше рішено цю справу і то в користь аліантів. Однак Тіто заняв ці терени мимо всього і “намагається здійснити свої домагання силою зброї і з допомогою воєнної окупації” – як говориться у відозві Аллександера до своїх військ. Там же порівнюється поступок Тіто до “дій Гітлера, Мусоліні й Японії”. Далше маршал Александер заявляє, що мимо того, що і англо-американські уряди і він особисто намагалися зробити все можливе, щоб дійти до дружньої згоди з марш[алом] Тіто, однак це йому не вдалося. Тому остаточно уряди Англії й США поставили справу серйозно, і предложили Тітові ноту про пояснення його поступування і досить недвозначно дають до зрозуміння, що коли не буде по їхньому тоді готово дійти до збройної сутички. Очевидно тут, подібно як у польському питанні, не розходиться про кілька тисяч квадратних кілометрів території чи про кількох демократичних лідерів, але про діла більш важні. Про те, що Англія, та її союзниця Америка після визволення з-під німецького ярма народів Зах[ідної] Європи, має ще до виконання зобов'язання супроти інших народів, якщо уряди чи голови держав сидять досі у Лондоні /Польща, Югославія/. Англо-американці починають гальмувати імперіялістичний розгін Сталіна, а цей всіма силами протриває створенню “санітарного кордону” перед “переможним маршем” його армій по-через Берлін далі на Захід. Тіто відповів маршалу Александеру так, як Сталін кореспондентові Паркеру, а навіть дещо гостріше. Він “обурений і здивований”, що його прирівнюють до Гітлера, Мусоліні й Японії. Він “бажає мирного порозуміння, а Югославія не може допустити ні приниження ні знуцання з її прав”. Він “рішуче відкидає і обвинувачує” розуміється, домагається дістати таку саму відповідь, яку дістали американські і англійські уряди ноту. “Югославська армія визволила від німців Трієст, Істрію і Словенське примор'я і має таке саме право окупувати їх, як і аліантські війська”. Одним словом, коли не дійде до порозуміння, то почнеться “третя війна” в Європі, це ясне. Можливо, що мимо своєї рішучої постави англо-американці підуть ще на деякі уступки Сталіну; можливо що поступиться Сталін. Це покаже найближче майбутнє. Але коли зіставимо повищі факти з іншими “політичними подіями в Європі, що привертають до себе основну увагу”, а також з нарадами в американському уряді, які “в основному не зв'язані з конференцією в Сан-Франціско” /заява Стетінюса 25.5. 45 р./, – тоді не дуже вже хочеться вірити Сталіну, що “війна в Європі закінчена”.

ДА СБ України. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 37. – Арк. 50 – 52.
Оригінал. Машинопис.